

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը

ԱՐԱՄ ՔԱՐԱՄՅԱՆԻ ԵՎ ՆԱՅԿ ՆԱՅՐԱԴԵՏՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
«ՓԱԽՍԱԿԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 25
ՆՈՂՎԱԾԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱ-
ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

20 հոկտեմբերի 2009թ.

Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Վ. Նովիաննիսյանի, Ն. Նազարյանի, Վ. Պողոսյանի, մասնակցությամբ՝ դիմողներ Ա. Քարամյանի, Ն. Նայրապետյանի, պարասխանող կողմի՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի, համաձայն Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Արամ Քարամյանի եւ Նայկ Նայրապետյանի դիմումների հիման վրա՝ «Փախստականների մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 25 հոդվածի՝ Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը: Սահմանադրական դատարանը, նկատի ունենալով, որ Արամ Քարամյանի եւ Նայկ Նայրապետյանի դիմումների հիման վրա քննության ընդունված դիմումները վերաբերում են նույն հարցին, իր՝ 08.06.2009թ. աշխատակարգային որոշմամբ որոշել է դրանք միավորել եւ քննել դատարանի նույն նիստում:

Գործի քննության առիթն Արամ Քարամյանի եւ Նայկ Նայրապետյանի՝ 20.05.2009թ. ՆՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումներն են:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքն ընդունվել է ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 1999 թվականի մարտի 3-ին, ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել 1999 թվականի մարտի 27-ին եւ ուժի մեջ մտել 1999 թվականի ապրիլի 11-ին (ՆՕ-288):

Օրենքի՝ «1988-1992 թվականներին Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված անձանց մասին» վերաբառությամբ 25 հոդվածն իր սկզբնական խմբագրությամբ սահմանել է. «Սույն օրենքի այն նորմերը, որոնք սահմանափակում են փախստականի կարգավիճակ հայցողների իրավունքները, չեն տարածվում 1988-1992 թվականներին Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված անձանց վրա»: Ներագայում ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2004 թվականի մարտի 3-ին ընդունված՝ ««Փախստականների մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-49-Ն ՆՏ օրենքի 11 հոդվածով «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի 25 հոդվածը փոփոխվել է եւ շարադրվել հետևյալ խմբագրությամբ. «1988-1992 թվականներին Ադրբեջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված եւ փախստականների հարցերով զբաղվող պետական մարմնում որպես փախստական հաշվառված անձինք հանդիսանում են փախստական՝ սույն օրենքի իմաստով»:

Ավելի ուշ՝ 2008 թվականի նոյեմբերի 27-ին, ՆՏ Ազգային ժողովն ընդունել է «Փախստականների եւ ապաստանի մասին» ՆՕ-211-Ն ՆՏ օրենքը, որի 65 հոդվածի երկրորդ մասի ուժով 2009 թվականի հունվարի 24-ից ուժը կորցրել է «Փախստականների մասին» 1999 թվականի մարտի 3-ի ՆՕ-288 ՆՏ օրենքը:

Դիմողները սահմանադրական դատարանում վիճարկում են «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի՝ 2004 թվականի մարտի 3-ի ՆՕ-49-Ն օրենքի խմբագրությամբ 25 հոդվածը:

2. Արամ Քարամյանի դիմումի առնչությամբ քննության առարկա գործի դատավարական նախապայմությունը հանգում է նրան, որ Ա. Քարամյանը հայց է ներկայացրել ՆՏ վարչական դատարան ընդդեմ ՆՏ տարածքային կառավարման

նախարարության եւ ՏՏ փարաժքային կառավարման նախարարության միգրացիոն գործակալության՝ իրեն որպէս փախստական «Նամակարգչային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ում հաշվառելու եւ համապատասխան տեղեկանք փրամադրելու պահանջների մասին:

Նայլ Նայրապետյանի դիմումի առնչությամբ քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է նրան, որ Ն. Նայրապետյանը հայց է ներկայացրել ՏՏ վարչական դատարան ընդդեմ ՏՏ փարաժքային կառավարման նախարարության եւ ՏՏ փարաժքային կառավարման նախարարության միգրացիոն գործակալության՝ իրեն որպէս փախստական ճանաչելու եւ որպէս փախստական «Նամակարգչային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ում հաշվառելու պահանջների մասին:

Վարչական դատարանի՝ 06.10.2008թ. թիվ ՎԴ /3334/05/08 եւ թիվ ՎԴ /2008/05/08 վճիռներով վերոնշյալ երկու հայցերն էլ բավարարվել են:

ՏՏ գլխավոր դատախազի տեղակալի ներկայացրած վճռաբեկ բողոքների հիման վրա ՏՏ վճռաբեկ դատարանի՝ 13.03.2009թ. թիվ ՎԴ /3334/05/08 եւ թիվ ՎԴ /2008/05/08 որոշումներով վարչական դատարանի՝ 06.10.2008թ. թիվ ՎԴ /3334/05/08 եւ թիվ ՎԴ /2008/05/08 վճիռները բեկանվել են եւ փոփոխվել՝ Արամ Զարամյանի եւ Նայլ Նայրապետյանի հայցերը մերժվել են:

ՏՏ վճռաբեկ դատարանը՝ վկայակոչելով Կրկնափորտության ծագման պահին գործող՝ «Փախստականների մասին» ՏՏ օրենքի 1-ին հոդվածի դրույթները, ինչպէս նաեւ մեկնաբանելով նույն օրենքի 25 հոդվածի դրույթները, գրել է, որ փախստականի կարգավիճակ ձեռք բերելու համար հիմք են հետեւյալ պայմանների միաժամանակյա առկայությունը.

ա/ 1988-1992 թվականներին Ադրբեջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված լինելը,

բ/ փախստականների հարցերով զբաղվող պետական մարմնում որպէս փախստական հաշվառված լինելը:

Միաժամանակ, վերոնշյալ իրավական դիրքորոշման շրջանակներում հիմք ընդունելով այն փաստը, որ Ադրբեջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն են բռնագաղթել դիմողների ծնողները, իսկ դիմողները ծնվել են Նայաստանի Նանրապետությունում, ՏՏ վճռաբեկ դատարանը գրել է, որ դիմողները 1988-1992 թվականներին Ադրբեջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթած անձինք չեն, իսկ նրանց ծնողների բռնագաղթված լինելու հանգամանքը հիմք չէ «Փախստականների մասին» ՏՏ օրենքի 25 հոդվածի ուժով դիմողներին փախստական ճանաչելու մասին:

3. Դիմողներն օրենքի 25 հոդվածը վիճարկում են փախստականի կարգավիճակ ունեցող անձանցից Նայաստանի Նանրապետությունում ծնված երեխայի կարգավիճակի փեսանկյունից: Ըստ դիմողների՝ օրենքի վիճարկվող 25 հոդվածը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության, համաչափության, իրավահավասարության սկզբունքներին, ինչի հետևանքով հակասում է ՆՏ Սահմանադրության 3, 6, 14, 14.1., 19, 20, 30.1., 42, 43, 44 եւ 47 հոդվածների պահանջներին: Դիմողները գտնում են, որ իրավական անորոշության հետևանքով վճռաբեկ դատարանն իր որոշմամբ օրենքի 25 հոդվածին փոխել է այնպիսի մեկնաբանություն, որի պարագայում իրենց, որպես փախստականի կարգավիճակ ունեցող անձանցից ծնված երեխաների, մերժվել է փախստականի կարգավիճակի փրամադրումը:

Բացի դրանից, դիմողները պնդում են, որ օրենքի 25 հոդվածի իրավական անորոշության վրա հիմնված՝ վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշման հետևանքով իրենք հայտնվել են անորոշ կարգավիճակում. չունեն իրենց կարգավիճակը հաստատող որեւէ իրավական փաստաթուղթ, ինչի պարճառով խախտվում են միջազգային պայմանագրերով եւ ՆՏ Սահմանադրությամբ երաշխավորված իրենց իրավունքներն ու ազատությունները:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի 1-ին հոդվածի եւ 25 հոդվածի համադրված վերլուծության արդյունքներով գտնում է, որ Նայաստանի Նանրապետությունում ծնված եւ քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում գրանցված դիմողը չի կարող համարվել փախստական՝ անկախ նրա ծնողների բռնազաղթված լինելու հանգամանքից: Ըստ պատասխանողի՝ «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի 25 հոդվածում ամրագրված դրույթները մեկնաբանելով «Իրավական ակտերի մասին» ՆՏ օրենքի 86 հոդվածի պահանջներին համապատասխան՝ պարզ է դառնում, որ վիճարկվող նորմի ուժով դիմողը չի կարող փախստական ճանաչվել, քանի որ ծնվել է Նայակական ԽՍՀ-ում եւ ոչ թե Ադրբեջանական ԽՍՀ-ում: Փախստականների երեխաներին Նայաստանի Նանրապետության քաղաքացիություն ընդունել պարտավորեցնելու վերաբերյալ դիմողների պնդումները «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի եւ «Նայաստանի Նանրապետության քաղաքացիության մասին» ՆՏ օրենքի սխալ մեկնաբանման արդյունք են:

5. «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի 25 հոդվածի սահմանադրականության հարցի առնչությամբ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում,

նախ՝ պարզել «փախստական» եւ «1988-1992 թվականներին Ադրբեջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված անձ» հասկացությունների բովանդակությունը:

«Փախստականների կարգավիճակի մասին» 1951 թվականի Ժնևի կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի Ա. բաժինը սահմանում է «փախստական» հասկացությունը: Նշված բաժնի 2-րդ պարբերության համաձայն՝ «փախստական» եզրույթը կիրառելի է այն անձի նկատմամբ, ով «... ցեղի, կրոնի, ազգության, որոշակի ընկերային խմբի պատկանելու կամ քաղաքական կարծիքի պատճառով հալածանքի հիմնավորված երկյուղ կրելու կապակցությամբ գտնվում է իր քաղաքացիության երկրից դուրս եւ անկարող է կամ այդպիսի երկյուղի պատճառով անհոժար է օգտվել այդ երկրի պաշտպանությունից, կամ նա, ով, չունենալով քաղաքացիություն եւ նման պատահարների հետեւանքով գտնվելով իր նախկին սովորական բնակության երկրից դուրս, անկարող է կամ այդպիսի երկյուղի պատճառով անհոժար է այնտեղ վերադառնալ»:

2008թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունված՝ «Փախստականների եւ ապաստանի մասին» ՆՏ օրենքի 6 հոդվածը գրեթե փոխարինում է վերաբերյալ է Ժնևի կոնվենցիայի վերոհիշյալ դրույթը՝ իր առաջին մասում սահմանելով, որ փախստական է համարվում «... այն օտարերկրյա քաղաքացին, որը ռասայական, կրոնական, ազգային, սոցիալական որոշակի խմբի պատկանելության կամ քաղաքական հայացքների համար հետապնդման ենթարկվելու հիմնավոր երկյուղի հետեւանքով գտնվում է իր քաղաքացիության երկրից դուրս եւ չի կարող կամ նույն երկյուղի պատճառով չի ցանկանում օգտվել իր քաղաքացիության երկրի պաշտպանությունից, կամ նա, ով, չունենալով քաղաքացիություն եւ գտնվելով իր նախկին մշտական բնակության երկրից դուրս, չի կարող կամ այդ նույն երկյուղի պատճառով չի ցանկանում վերադառնալ այնտեղ»:

Փախստականի հասկացության վերաբերյալ նմանափայ դրույթներ էր բովանդակում նաեւ 1999թ. մարտի 3-ին ընդունված եւ արդեն ուժը կորցրած՝ «Փախստականների մասին» ՆՕ-288 ՆՏ օրենքի 1-ին հոդվածը:

Բերված սահմանումներից ակնհայտորեն բխում է, որ Նայաստանի Նանրապետությունում փախստականի կարգավիճակ ստանալուն կարող է հավակնել այն անձը.

ա) ով բացառապես օտարերկրյա քաղաքացի է կամ քաղաքացիություն չունեցող այնպիսի անձ, ում մշտական բնակության երկիրը Նայաստանի Նանրապետությունը չէ,

բ) ում համար առկա է հետապնդման ենթարկվելու հիմնավոր երկյուղ:

Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում մեկնաբանել նաև «Փախստականների մասին» ՆՕ-288 ՆՏ օրենքի 1-ին հոդվածում ամրագրված՝ «հեղափոխական ենթարկվելու հիմնավոր երկյուղ» հասկացության բովանդակությունը: Այդ կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հեղափոխումն իրավական արժեքներին վնաս պատճառելն է, որն **անձին դնում է անելանելի դրության մեջ:**

Անձի իրավունքների դեմ անթույլատրելի ոտնձգությունը դեռևս բավարար չէ հեղափոխական մասին խոսելու համար: Ավելի շուտ պահանջվում է իրավունքների խախտման այնպիսի սպառնալիք, որն իր ձեռով ու ծանրությամբ կառաջացնի մարդու արժանապատվության ոտնահարում եւ փուժողին կղնի անելանելի դրության մեջ: Այն կարող է վնասել կյանքի բոլոր ոլորտները՝ կրոնական, մշակութային կամ փնտրելի: Նման իրավիճակն առկա է միշտ այն դեպքում, երբ վրանգված են, այսպես կոչված, հիմնարար արժեքները: Դրանց թվին են պատկանում կյանքի իրավունքը, ֆիզիկական անձեռնմխելիության իրավունքը, անձնական ու կրոնական ազատությունը, ինչպես նաև կեցության փնտրելի հիմքը:

6. «Փախստականների մասին» ՆՏ օրենքի վիճարկվող 25 հոդվածի նպատակը 1988-1992 թվականներին Ադրբեյջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված անձանց կարգավիճակի հետ կապված հարաբերությունների իրավական կարգավորումն էր: Այդ նպատակով օրենսդիրը վերը նշված անձանց կարգավիճակը հավասարեցրել է փախստականի կարգավիճակին: Այդ կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը՝ հիմք ընդունելով նաև սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ օրենքի 25 հոդվածում ամրագրված՝ «1988-1992 թվականներին Ադրբեյջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված... անձինք» հասկացությունը վերաբերում է այն անձանց, ովքեր բավարարում են հետևյալ բոլոր պայմանները միաժամանակ՝

ա) Նայաստանի Նանրապետության փարածք մուտք գործելիս եղել են օտարերկրյա քաղաքացի կամ քաղաքացիություն չունեցող այնպիսի անձինք, որոնց մշտական բնակության երկիրը Նայաստանի Նանրապետությունը չէր,

բ) ունեցել են եւ փախստականի կարգավիճակ հայցելու պահին շարունակում են ունենալ Ադրբեյջանի Նանրապետությունում հեղափոխական ենթարկվելու հիմնավոր երկյուղ:

7. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ օրենքի 25 հոդվածի նպատակը չէր սահմանել փախստականի կարգավիճակ սրացած անձանցից Նայաստանի Նանրապետությունում ծնված երեխաների իրավական կարգավիճակը: Օրենսդրական նման քաղաքականությունն իրավաչափ է, քանի որ փախստականի կարգավիճակ սրացած անձանցից սերված լինելը, Նայաստանի Նանրապետությունում ծնվելու պարագայում, ինքնին չի կարող առաջացնել փախստականի կարգավիճակ սրանալու պարտադիր պայման, քանի որ նման պայմանը չի փրկվորվում «Փախստականների կարգավիճակի մասին» 1951 թվականի Ժնևի կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի Ա. բաժնով եւ «Փախստականների մասին» ՆՕ-288 ՆՏ օրենքով սահմանված՝ «փախստական» հասկացության շրջանակներում:

Ավելին, փախստականի կարգավիճակ ունեցող անձանցից ծնված երեխաների կարգավիճակին վերաբերող միջազգային իրավական փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ միջազգային իրավունքը խրախուսում է այդ կարեգործիայի անձանց ընդունող պետության քաղաքացիություն փրամադրելու գործընթացը: Մասնավորապես, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի՝ Փախստականների կողմից ընդունող պետության քաղաքացիության ձեռքբերման մասին անդամ պետություններին ուղղված R(84) 21 հանձնարարականում Նախարարների կոմիտեն հանձնարարում է ձեռնարկել միջոցներ՝ ապահովելու համար ընդունող պետությունում կամ այլուր ծնված՝ փախստականների երեխաների՝ ընդունող պետության քաղաքացիության ձեռքբերումը:

Նիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենքի 25 հոդվածը չի առաջացնում իրավական անորոշություն, այլ, ընդհակառակն, դրա բացակայությունն անարդյունավետ կդարձներ 1988-1992 թվականներին Ադրբեջանի Նանրապետությունից Նայաստանի Նանրապետություն բռնագաղթված անձանց կարգավիճակի հետ կապված հարաբերությունների իրավական կարգավորումը:

Անդրադառնալով փախստականի կարգավիճակ սրացած անձանցից Նայաստանի Նանրապետությունում ծնված երեխաների իրավական կարգավիճակին եւ հիմք ընդունելով ՆՏ օրենսդրության վերլուծության արդյունքները՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ փախստականի կարգավիճակ սրացած անձանցից Նայաստանի Նանրապետությունում ծնված երեխաներն ինքնաբերաբար չեն կարող ՆՏ-ում սրանալ փախստականի կարգավիճակ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով,

«Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 60, 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 1999 թվականի մարտի 3-ին ընդունված՝ «Փախստականների մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 25 հոդվածը՝ ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2004 թվականի մարտի 3-ին ընդունված ՆՕ-49-Ն օրենքի խմբագրությամբ, մինչեւ 2008 թվականի նոյեմբերի 27-ին ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված՝ «Փախստականների եւ ապաստանի մասին» ՆՕ-211-Ն ՆՏ օրենքի 65 հոդվածի երկրորդ մասի ուժով 2009 թվականի հունվարի 24-ից ուժը կորցնելը, համապարասխանել է Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

20 հոկտեմբերի 2009 թվականի
ՄԴՈ- 834